

en folkfiende

Man läser i en tidningsnotis, att hyresgästerna i ett flerfamiljshus i Moskva protesterar emot att nobelpristagaren Andrej Sacharov vill flytta in. En våning är skriven på hans hustru, och han tänkte sig att bo där. Det är osäkert om han får tillstånd till det. Myndigheterna, i detta fall polisen, avgör inte bara om någon får flytta till Moskva utan också om någon får byta bostad inom Moskva, vore det än så att han vill in i sin hustrus våning.

Det är begripligt, att när landsbygden hotar "att helt gå under i dryckenskap och apati" – orden är Sacharovs egna – människor söker sig därifrån till städerna där de hoppas på bättre förhållanden. Det är likaså begripligt, att myndigheterna i bostadsbristens storstäder försöker dämpa tillströmningen. Men det är obegripligt, åtminstone för oss, att polisen kan förbjuda en framstående vetenskapsman att flytta från en våning till en annan i den stad där han alltid bott. Den av polisen arrangerade "spontana" demonstrationen mot Sacharov är ju bara ett eländigt kamouflage att krypa bakom inför omvärldens väntade reaktioner.

Kanske den ryska säkerhetstjänsten överskattar västvärldens behov av och krav på rättvisa och heder. Det är sant att det finns kommunister, som förstått vart sovjetsystemet bär hän. Franska kommunister har nyligen reagerat i ett fall, och risken för att de italienska skall låta sig dirigeras från Moskva är förmodligen inte så stor som man föreställer sig, även om deras maktövertagande skulle innebära andra faror. Värre är då uppträdandet hos den rödfärgade halvdana kulturelit, som ryckte fram bland 60-talets

studenter och som mer eller mindre medvetet sökt sig till massmedia inte bara i Sverige utan även i andra länder.

Man skulle kunna tro att denna elit, sådan den är, åtminstone vore läskunnig, även om den inte vill eller duger till att draga slutsatser av det lästa. Mycket nog finns i varje fall att tillgå. Välj Pasternak eller Solsjenitsyn inom skönlitteraturen, eller gå till Martjenko eller varför inte just nu till Sacharov, som är så aktuell och – för oss, inte i Sovjetunionen – så lätt att komma över. Så här skriver en man med förtvivlan i hjärtat: "Särskilt förödande är partiets och statens monopol på det kulturella och ideologiska området. Den totala ideologiska uniformiteten kräver dagligen, från skolbänken till universitetens lärostolar, att människorna ger prov på hyckleri, anpasslighet, slätstrukenhet och medveten fördumning. Ständigt utspelar sig den tragikomiska, rituella farsen med en allmän trohetsed, varvid alla praktiska överväganden, sunda förnuftet och den mänskliga värdigheten förpassas till bakgrunden. Författare, konstnärer, skådespelare, lärare och vetenskapsmän på det humanistiska området lever under en så kolossal ideologisk press att man bara kan förvåna sig över att inte konst och humanistisk vetenskap helt har försvunnit från vårt land. Samma antiintellektuella faktorer inverkar på de exakta vetenskaperna och tekniken är mer indirekt men inte mindre förödande..." (Andrej Sacharov, *Mitt land och världen*. Med efterskrift av Sven Vallmark. PAN/Norstedts 1975, s 38–39).

Det är givet att en man som skriver så blir kallad en folkfiende. Han kritiserar systemet

och begär reformer. Han påstår att krigsmakten utnyttjar en oproportionerligt stor del av samhällets resurser och att den sätts in långt utanför landets gränser till ingen nytta – och, kunde han ha tillagt, i öppen strid mot avspänningsdeklarationerna i Helsingfors. Värst av allt: han angriper den härskande klassen, det tunna skikt av partifolk, som bokstavligen utövar all makt och som låter sig betalas för sitt besvär med alla tillgängliga materiella privilegier. Några andliga sådana finns inte.

När Ibsens folkfiende doktor Stockman avslöjat sjukdomsfaran i samhällets vatten, slog man in rutorna hos honom. Men han var läkare och kunde fortsätta sitt yrke. Vad gör man med Sacharov? Förr eller senare kan man döma honom till 15 år i läger för hans åsikters skull. Det skulle tysta honom, och om han mot förmodan överlever, går det formellt bra att ge honom 15 år till.

Vad som än händer med honom, kommer de idéer, som han står för, att leva. Hans konkreta reformförslag kan tyckas vara naiva i det samhälle som han vill förbättra. Han talar för människovärde och mänskliga rättigheter, för vidsynthet och förnuft. Det är sådant som inte ryms i den rena materialism, som okontrollerade maktavare brukar hylla allt under det att de ger den vackrare namn som demokrati och socialism.

Sacharovs idéer är präglade av det vi kallar kristen humanism, som alltså inte ens Stalin och hans medhjälpare förmått utrota i Sovjetunionen. Skall man tro på något i världen, är det att sådana idéer kan hävda sig.

Thede Palm